

17. A gyűlöletbeszéd és a cyberbullying olaszországi szabályozása

UNGVÁRI ÁLMOS

1. A gyűlöletbeszéd szabályozási kérdései

Az Olasz Köztársaság alkotmánya¹ minden állampolgára számára garantálja, hogy szóban, írásban vagy a közlés bármely más módján gondolatait szabadon kinyilvánítsa.² Ez a szabadság nem abszolút jellegű, a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak az olasz jogrendszerben is számos explicit és implicit korlátjáról beszélhetünk.³ Az alkotmány azonban – ellentétben például Magyarország Alaptörvényével – nem tartalmaz ezen alapvető jog vonatkozásában kifejezetten a gyűlöletbeszéd tilalmaként értékelhető rendelkezéseket. Idővel viszont számos olyan jogszabály született, amely a diszkrimináció, illetve a gyűlöletkeltés különböző megnyilvánulásait rendeli büntetni.⁴ Ezek kiindulópontjának tekinthető az alkotmány átmeneti és záró rendelkezéseinek XII. pontja,⁵ amely a fasiszta pártok bármilyen formában történő újjászervezését tiltja meg, rögzítve, hogy az alkotmány hatálybalépését követő öt évnél nem hosszabb időre

1 Costituzione della Repubblica Italiana (a továbbiakban: Olasz alkotmány)

2 Olasz alkotmány 21. cikk (1) bekezdés; Egresi, 2013, 185–187. o.

3 Falletta, 2020, 149. o.

4 Abbondante, 2017, 56–58. o.

5 Basile, 2019, 2. o.

Dr. Ungvári Álmos

titkárságvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

PhD-hallgató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

ORCID: 0000-0001-9608-7590

Ungvári, Á. (2023) 'A gyűlöletbeszéd és a cyberbullying olaszországi szabályozása' in Nagy, Z. (szerk.)

Az összehasonlító jog eszközeivel a gyűlölet ellen. Az online gyűlöletbeszéd, zaklatás és megfélemlítés nemzetközi szabályozása, 447–474. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.nz.gyuloletbeszed.10_17

a törvények ideiglenesen korlátozzák a fasiszta rendszer vezetőinek szavazati jogát és választhatóságát.⁶ Ezt bontotta ki törvényi szinten az úgynevezett *Scelba-törvény*,⁷ amely a fasiszta kezdeményezések szervezését és propagálását is pénzbírsággal, valamint szabadságvesztés büntetéssel sújtja.⁸

Az olasz jogirodalom a gyűlöletbeszéd olaszországi szabályozásának első állomásként a *faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1975. évi 654. számú törvényre* (a továbbiakban: 1975/654. tv.)⁹ szokott hivatkozni.¹⁰ Az ugyanis – a címben foglalt nemzetközi egyezmény kihirdetése mellett – szabadságvesztéssel rendelte büntetni a faji felsőbbrendűséget vagy gyűlöletet hirdető eszmék terjesztését, nemzeti, etnikai vagy faji megkülönböztetésre, illetve ilyen csoporthoz tartozó személyek elleni erőszakra való buzdítást vagy erőszakos cselekmény elkövetését. Az ilyen célzatú szervezetek, egyesületek létrehozása, és az azokban való részvétel és tevékenységükben való közreműködés szintén tilalmazott volt.¹¹ Az 1975/654. tv.-t a *faji, etnikai és vallási megkülönböztetés elleni sürgős intézkedésekről szóló 1993. évi 122. számú törvényerejű rendelet*,¹² vagy más néven a *Mancino-törvény*¹³ módosította. Az új jogszabály immár a vallási alapú gyűlöletkeltést és erőszakra buzdítást is pönalizálta.¹⁴ Emellett pedig – megelőző rendelkezésként – a faji, etnikai vagy vallási alapú diszkriminációt vagy gyűlöletkeltést kifejező vagy az ilyen célzattal létrehozott szervezetekhez tartozó szimbólumok megjelenítését is tilalmazta.¹⁵ A *Mancino-törvény* tehát bővítette a büntetendő diszkriminatív cselekmények körét. Az olasz jogirodalmi álláspont szerint míg az 1975/654. tv. elfogadásával a jogalkotó a közrend védelmét kívánta előtérbe helyezni, a *Mancino-törvény* esetében inkább az emberi méltóság volt a legfőbb védendő érték.¹⁶ Kiemelendő az 1975/654. tv.

6 Olasz alkotmány Átmeneti és záró rendelkezések XII. pont

7 Az alkotmány átmeneti és záró rendelkezéseinek XII. pont (1) bekezdés végrehajtásáról szóló 1952. évi 645. számú törvény (*Legge 20 giugno 1952, n. 645: Norme di attuazione della XII disposizione transitoria e finale (comma primo) della Costituzione*)

8 Lásd pl. Pulitanò, 2019, 12–17. o.; Basile, 2019, 2–3. o.

9 *Legge 13 ottobre 1975, n. 654: Ratifica ed esecuzione della convenzione internazionale sull'eliminazione di tutte le forme di discriminazione razziale, aperta alla firma a New York il 7 marzo 1966* (a továbbiakban: 1975/654. tv.)

10 Marsocci, 2021, 220. o.; Leoni, 2016, 12. o.

11 1975/654. tv. 3. §

12 *Decreto-Legge 26 aprile 1993, n. 122: Misure urgenti in materia di discriminazione razziale, etnica e religiosa* (a továbbiakban: Mancino-tv.). Törvénynyé alakította: *Legge 25 giugno 1993, n. 205: Conversione in legge, con modificazioni, del decreto-legge 26 aprile 1993, n. 122, recante misure urgenti in materia di discriminazione razziale, etnica e religiosa*.

13 Legge Mancino

14 Mancino-tv. 1. §

15 Mancino-tv. 2. §

16 Leoni, 2016, 13. o. A *Mancino-törvényről* lásd még: Castellani, 2021, 7–8. o.; Marsocci, 2021, 220. o.; Basile, 2019, 8. o.; Falletta, 2020, 150. o.

2016. évi 115. számú törvénnyel¹⁷ való módosítása is, amely – egyfajta minősített esetenként – súlyosabb büntetést ír elő, ha a propaganda, illetve az uszítás a holokauszt tagadására, jelentőségének csökkentésére irányul, vagy népirtással, emberiség elleni bűncselekményekkel, valamint háborús bűnökkel kapcsolatos.¹⁸

A gyűlöletbeszéd tilalmára vonatkozó jogfejlődés végső állomásaként az addig elfogadott rendelkezéseket a jogalkotó 2018-ban beemelte a Büntető törvénykönyvbe¹⁹ (a továbbiakban: olasz Btk.).²⁰ Így az olasz Btk. az egyenlőség elleni bűncselekmények²¹ alcím alatt rögzíti a faji, etnikai és vallási megkülönböztetésen alapuló propaganda és bűncselekmény elkövetésére való felbujtás²² bűncselekményeket.²³ A hatályos szabályozás értelmében szabadságvesztés büntetéssel vagy pénzbírsággal sújtható, aki felsőbbrendűségeen alapuló eszméket terjeszt, faji vagy etnikai gyűlöletre uszít, faji, etnikai, nemzeti vagy vallási alapú megkülönböztetésre buzdít, vagy ilyen bűncselekményt megvalósít. Fontos, hogy szubszidiárius bűncselekményről beszélünk, tehát kizárólag abban az esetben büntethető e rendelkezések alapján az elkövető, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg.²⁴ Tilos olyan szervezet, egyesület, mozgalom vagy csoport létrehozása, amelynek célja faji, etnikai, nemzeti vagy vallási okokból történő megkülönböztetésre vagy erőszakra buzdítás. Aki ilyenben részt vesz, tevékenységét segíti, szabadságvesztés büntetéssel sújtható. Súlyosabbnak minősül annak cselekménye, aki az ilyen szervezeteket, egyesületeket, mozgalmakat és csoportokat hirdeti, illetve irányítja.²⁵ A fentiekben leírtaknak megfelelően külön nevesíti, és kettőtől hat évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni az olasz Btk. a holokauszt tagadásával kapcsolatos gyűlöletbeszédet.²⁶ Mindezek mellett az olasz Btk. általános jelleggel rögzíti, hogy a – nem életfogytiglani – szabadságvesztés büntetéssel járó bűncselekmények büntetési tétele a felével emelkedik abban az esetben, ha a bűncselekményt diszkriminatív motívummal, etnikai, nemzeti, faji vagy vallási gyűlöletből, illetve ilyen célzattal megalakult

17 Legge 16 giugno 2016, n. 115: Modifica all'articolo 3 della legge 13 ottobre 1975, n. 654, in materia di contrasto e repressione dei crimini di genocidio, crimini contro l'umanità e crimini di guerra, come definiti dagli articoli 6, 7 e 8 dello statuto della Corte penale internazionale.

18 Lásd bővebben: Pulitanò, 2015, 325–332. o.; D'Amico–Fiano, 2021, 130–131. o.; Rosato, 2016, 280–312. o.

19 Codice Penale (a továbbiakban: olasz Btk.)

20 Decreto Legislativo 1 marzo 2018, n. 21: Disposizioni di attuazione del principio di delega della riserva di codice nella materia penale a norma dell'articolo 1, comma 85, lettera q), della legge 23 giugno 2017, n. 103.

21 Delitti contro l'eguaglianza

22 Propaganda e istigazione a delinquere per motivi di discriminazione razziale etnica e religiosa

23 Vallini, 2020, 45–46. o.; D'Amico–Fiano, 2021, 128–130. o.

24 Olasz Btk. 604-bis § (1) bekezdés

25 Olasz Btk. 604-bis § (2) bekezdés

26 Olasz Btk. 604-bis § (3) bekezdés

szervezetek, egyesületek, mozgalmak vagy csoportok tevékenységének elősegítése érdekében követték el.²⁷

Az elmúlt években több alkalommal is felmerült, hogy a gyűlöletbeszéd bűncselekményét a nemi identitáson vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetésre és gyűlöletkeltésre is kiterjesszék. A közelmúltban a Képviselőház meg is szavazta a *Zan-törvényként*²⁸ elhíresült jogszabálytervezetet, amely az olasz Btk. 604-bis és 604-ter cikkeit módosította volna úgy, hogy az abban foglalt büntetendő magatartások nemi identitás és szexuális irányultság vonatkozásában is elkövethetőek lettek volna.²⁹ A bűncselekmény módosítására azonban végül nem került sor, ugyanis a Szenátus nem szavazta meg a törvénymódosítást.

A gyűlöletbeszédhez kapcsolódó joggyakorlat legnagyobb feladata, hogy megtalálja azt a határt, amikor a kérdéses megnyilvánulás már meghaladja a véleménynyilvánítás alkotmányos szabadságát.³⁰ Ezzel kapcsolatosan az olasz alkotmánybíróság³¹ több korábbi – a gyűlöletbeszéd bűncselekményének kodifikálását megelőző – határozatában³² is rögzítette, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága nem mindig, minden körülmények között feltétel nélkül védendő alapjog. Az más alkotmányos jogok érvényesülése céljából korlátozható. A vizsgálatnak ilyenkor arra kell irányulnia, hogy a korlátozás valóban szükséges és arányos mértékű.³³ A rendes bírósági gyakorlat pedig arra mutat rá, hogy a gyűlöletbeszéd büntethetőségéhez az szükséges, hogy közvetlen kapcsolat legyen a beszéd és a kiváltott cselekvés között, illetve a közvélemény befolyásolását, a hallgatóság eszmeiségének megváltoztatását célozza.³⁴ Utóbbi mondta ki a Legfelsőbb Bíróság³⁵ egy olyan ügyben, ahol a vádlott a zsidók által elkövetett rituális gyilkosságokról írt egy weboldalon, a zsidókat az Isten és a nép sátáni ellenségeiként megnevezve, akik ellen szent háborút kell vívni.³⁶ Ugyan-

27 Olasz Btk. 604-ter § (1) bekezdés

28 Legge Zan

29 Lásd: Occhipinti, 2020.

30 Santerini, 2021, 144. o.

31 Corte Costituzionale

32 Például: Olasz Alkotmánybíróság 1962. évi 19. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1965. évi 25. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1966. évi 87. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1966. évi 100. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1974. évi 20. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1973. évi 15. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1973. évi 16. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1973. évi 133. számú határozata, Olasz Alkotmánybíróság 1974. évi 86. számú határozata.

33 D'Amico–Fiano, 2021, 32. o.

34 Basile, 2019, 4. o.; D'Amico–Fiano, 2021, 141. o.

35 Corte suprema di cassazione

36 A Legfelsőbb Bíróság 2008. évi 37581. számú ítélete

csak antiszemita gyűlöletbeszédéről van szó a Cagliari Egyetem vegetáriánus állatvédő aktivista professzorának elítélése kapcsán, aki egy tanulmányában az állatok zsidó rítus szerinti levágását kritizálta, mondván, a szenvedés elkerülése az állatok természetes joga. Ezen okfejtésében pedig a holokauszt relativizálásáig merészkedett, kijelentve, hogy életük tiszteletét a zsidók sem várhatják el.³⁷ Említésre érdemes a Legfelsőbb Bíróság egy városi tanácsos városi közgyűlésen elhangzó rasszista beszédével kapcsolatos – sokat idézett – ítélete is, ahol a felmentő ítéletet a vádlott nyilvános politikai szerepére és a beszéd nagy nyilvánosságára való hivatkozással változtatták meg.³⁸ Számos olyan eset is van azonban, ahol az adott sértő megnyilvánulást a szólásszabadság alapján védettnek minősíti a bíróság. Jó példa erre Oriana Fallaci író nő esete, aki egy írásában az iszlámot és annak híveit illetve sértő kifejezésekkel, a nyugati világ ellenségének titulálva őket, nem téve különbséget a mérsékelt és szélsőséges muszlimok között. Az előzetes tárgyaláson a bíró mindezt a muszlimok Európába történő tömeges bevándorlása elleni érvelésnek ítélte, így pedig az író nő nem lépte túl a szabad véleménynyilvánítás kereteit. Ezért végül vádat sem emeltek az ügyben.³⁹ A fasiszta kezdeményezéseket kriminalizáló *Scelba-törvényhez* kapcsolódó ítélkezési gyakorlat igen szegényes. Az elmarasztaló ítéletek⁴⁰ leginkább a tipikusan fasiszta jelképek – mint például a római tisztelgés vagy a kelta kereszt – használatához, megjelenítéséhez vagy közzétételéhez, illetve a különböző megemlékezésekhez kapcsolódnak.⁴¹ A holokauszttagadást jelentő gyűlöletbeszéd bűncselekmény tényállásának alkalmazására azonban ez idáig nem került sor.⁴² Figyelemre méltó az a – többek által is rögzített⁴³ – megállapítás, hogy a koronavírus-járvány idején a gyűlölködő és gyűlöletkeltő megnyilvánulások száma jelentősen megszorodott, legyen szó akár antiszemita véleményekről vagy a járványkezelési intézkedésekhez való viszonyulás nyomán kialakult székértáborokról. Utóbbira jó példa Liliana Segre szenátor esete, akinek a koronavírus elleni oltás beadását dokumentáló képére hatalmas gyűlölet-hullám indult el a közösségi médiában.

Az online gyűlöletbeszéd jelensége Olaszországban is új keletű, mihamarabb megoldandó problémát jelent, hiszen az infokommunikációs technológiák

37 A Legfelsőbb Bíróság 2012. évi 20508. számú ítélete

38 A Legfelsőbb Bíróság 2012. évi 47894. számú ítélete

39 Basile, 2019, 5. o.

40 Például: A Legfelsőbb Bíróság 2018. évi 8108. számú ítélete, a Legfelsőbb Bíróság 2017. évi 11038. számú ítélete.

41 Pulitanò, 2019, 13–14. o.

42 Basile, 2019, 10–11. o.

43 Lásd például: Santerini, 2021, 155. o.; D'Amico–Fiano, 2021, 134–135. o.

fejlődésével, az internet és különösen a közösségi média megjelenésével újfajta felületeken valósíthatók meg a tárgyalt bűncselekmények. E platformok pedig nemcsak egyszerűen közvetítik, de fel is erősíthetik a gyűlölködő véleményeket, növelve a gyűlöletbeszéd hatékonyságát.⁴⁴ A technológia folyamatos fejlődése pedig komoly kihívás elé állítja a jogalkotót, hogy a változásokat követő, a kihívásra választ adó jogszabályt alkosson. Hiába született az elmúlt évben több jogszabálytervezet is, mint az *olasz Btk. és más rendelkezések módosítása a gyűlöletbeszéd tárgyában*⁴⁵ címmel 2018-ban, illetve az *internetes gyűlöletkeltés jelensége elleni intézkedések*⁴⁶ címmel 2019-ben a Szenátusnak benyújtott törvénytervezet, vagy a 2021-ben a Képviselőházban előterjesztett, a *gyűlöletbeszéd interneten való terjesztésének megelőzésére és leküzdésére irányuló intézkedésekről* szóló, tartalmában és az online gyűlölet elleni küzdelem módjában a vonatkozó német szabályozáshoz (NetzDG) hasonlító törvénytervezet.⁴⁷ És hiába született meg az internethasználat elveit rögzítő, az emberi méltóság védelmét és a diszkrimináció tilalmát a véleménynyilvánítás szabadságának tisztelete mellett rögzítő Olasz Internetes Jogok Chartája.⁴⁸ Az olasz jogrendszerben nem találunk az online gyűlöletbeszédre vonatkozó megfelelő törvényi szabályozást.⁴⁹ Az internetes szolgáltatók gyűlöletbeszéd közzététele, illetve továbbítása vonatkozásában fennálló felelőssége kapcsán pedig egyedül az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv,⁵⁰ illetőleg az azt nemzeti jogba átültető törvényhozási rendelet⁵¹ bír valamelyest relevanciával.⁵² Ez ugye rögzíti a szolgáltatók felelősségét a továbbítási, a gyorsítótárólóban történő rögzítési és tárhelyszolgáltatási tevékenység vonatkozásában.⁵³ Utóbbi kapcsán például előírja a tárhelyszolgáltató felelősségét az információ eltávolítása vagy az ahhoz való hozzáférés megszüntetése kapcsán, ha tényleges tudomása van jogellenes tevékenységről vagy információról, illetve ezekre utaló tényekről vagy

44 Castellani, 2021, 11–12. o.; Ziccardi, 2021, 167. o.; Santerini, 2021, 143. o.

45 *Modifiche al codice penale e altre disposizioni in materia di contrasto dell'istigazione all'odio e alla discriminazione (hate speech)*

46 *Misure per il contrasto del fenomeno dell'istigazione all'odio sul web*

47 D'Amico, Fiano, 2021, 136–137. o.

48 *Carta Italiana dei Diritti in Internet*. Lásd: Leoni, 2016, 15. o.

49 Di Tano, 2017, 114. o.

50 Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem egyes jogi vonatkozásairól (a továbbiakban: E-kereskedelem irányelv)

51 *Decreto Legislativo 9 aprile 2003, n. 70: Attuazione della direttiva 2000/31/CE relativa a taluni aspetti giuridici dei servizi della società dell'informazione nel mercato interno, con particolare riferimento al commercio elettronico* (a továbbiakban: 2003/70. tvhr.)

52 Nardi, 2019, 275. o.; Castellani, 2021, 17–22. o.; Di Tano, 2017, 119–120. o.

53 E-kereskedelem irányelv 12–15. cikk; 2003/70. tvhr. 14–17. §

körülményekről.⁵⁴ Ugyanakkor kifejezetten rögzíti a szolgáltatók általános kötelezettségének hiányát a jogellenes tevékenységre utaló tények vagy körülmények kivizsgálása vonatkozásában.⁵⁵

Nemzeti szabályozásról tehát igazán ennek fényében sem beszélhetünk, így a jogirodalomban fel is merül olykor a gyűlöletbeszéd bűncselekménye kapcsán az elkövető és az internetes szolgáltatók felelősségének újragondolása.⁵⁶ Utóbbi azért is érdekes kérdés, mert Olaszországban is találunk olyan eseteket, amikor valamelyik közösségi média törölt vagy hozzáférhetetlenné tett olyan profilokat, illetve oldalakat, amelyek tevékenységét diszkriminatívnak vagy gyűlöletkeltőnek ítélte meg. Jó példa erre az a közelmúltbeli eset, amikor a *Facebook* és az *Instagram* törölte a *Casapound* nevű olasz neofasiszta politikai párt oldalát és számos tagjának profilját az adott közösségi médium felületéről. Az eset kapcsán – több más országhoz hasonlóan – élénk vita alakult ki arról, hogy a közhatalmat nem gyakorló, magánkézben lévő cégek ilyen és ehhez hasonló döntéseikkel korlátozhatják-e a véleménynyilvánítás szabadságát. Saját közösségi alapelveiket és szabályaikat szem előtt tartva kvázi cenzúrázhatják-e felhasználóikat.⁵⁷ Az ügyben a Római Törvényszék⁵⁸ egyébként úgy határozott, hogy a *Facebook* köteles az alkotmányos elveknek megfelelően működni, a kérdéses döntése azonban a pluralizmus elvét sértette, így kötelezte a közösségi hálót, hogy állítsa vissza a párt törölt fiókját.⁵⁹ Voltak, akik megkérdőjelezték a döntés helyességét,⁶⁰ főként hogy egy másik ügyben a Sienai Törvényszék⁶¹ végzésében a közösségi platformok kezelői és a felhasználók közötti kapcsolatot szigorúan magánjellegűvé tette, elismerve a *Facebook* jogát ahhoz, hogy azon felhasználók oldalát, illetve profilját, amelyek a közösségi médium közösségi alapelveit megsértve gyűlöletbeszéd tevékenységet folytat, deaktiválja.⁶² 2019. márciusi döntésében⁶³ a Legfelsőbb Bíróság viszont azt rögzítette, hogy a tárhelyszolgáltató felelőssége mely esetben áll fenn. Erről akkor beszélhetünk, ha a jogellenes tartalmat a szolgáltató nem távolította el azonnal, illetve ha annak ellenére folytatta a kérdéses tartalom közzétételét, hogy tudott a szolgáltatás igénybevevője által elkövetett jogellenességről, a jogellenességet

---

54 E-kereskedelem irányelv 14. cikk; 2003/70. tvhr. 16. §

55 E-kereskedelem irányelv 15. cikk; 2003/70. tvhr. 17. §

56 Lásd például: Castellani, 2021, 16. o.

57 Lásd bővebben: Falletta, 2020, 150–155. o.

58 Tribunale di Roma

59 Venanzoni, 2019; Manna, 2020.

60 Falletta, 2020, 158. o.

61 Tribunale di Siena

62 Sienai Törvényszék 2020. január 19-i végzése. Lásd: Falletta, 2020, 158. o.

63 A Legfelsőbb Bíróság 2019. évi 7708. számú ítélete

az elvárható körültekintés mellett érzékelnie kellett volna, vagy lehetősége lenne a szükséges intézkedések megtételére, mivel az eltávolítandó tartalom kapcsán kellő információval rendelkezik.

Intézményi szinten elsősorban a rendőrség és a csendőrség által a gyűlöletbeszéd áldozatai számára a diszkrimináció elleni védelem biztosítása és a törvény előtti egyenlőség garantálása céljából 2010-ben létrehozott Diszkriminációelleni Megfigyelőközpont,⁶⁴ valamint az elsősorban faji vagy etnikai alapú megkülönböztetés elleni védelem eszközei hatékony alkalmazásának felügyelete érdekében a 2000/43/EK *irányelv végrehajtásáról szóló 2003. évi 215. számú törvényhozási rendeletben*⁶⁵ létrehozott Nemzeti Faji Megkülönböztetés Elleni Hivatal⁶⁶ említendő meg. A diszkriminatív cselekményekkel kapcsolatos bejelentésekkel és panaszokkal leginkább e két szervhez lehet fordulni Olaszországban. Alapvetően mindkét szerv fogadja a különböző bejelentéseket és szükség esetén tájékoztatja a rendőrséget, emellett pedig kapcsolatot tartanak az áldozatokkal és a védelmet ellátó szervekkel, segítséget nyújtanak az eljárások során és figyelemmel kísérik az ügymenetet. Szót érdemel ezen kívül a Szenátus rendkívüli bizottsága is, amely az intolerancia, a rasszizmus, az antiszemitizmus, valamint a gyűlöletre és erőszakra való felbujtás elleni küzdelemért felel, és tevékenysége körébe sorolható többek között az ilyen jellegű tartalmak internetről való eltávolíttatása is. De számos egyesület és jogvédő szervezet is fontos szerepet játszik a gyűlöletbeszédnek minősülő cselekmények elleni küzdelemben.

Láthatjuk tehát, hogy a jogi keretek hiányossága, de számos más aspektus is sok kérdést és problémát vet fel a gyűlöletbeszéd témakörében, ám ezekre nem csupán a jogszabályi környezet átalakítása, kiegészítése jelenthet megoldást. Természetesen kiemelt fontosságú, hogy például az online gyűlöletbeszéd visszaszorítása érdekében a jogellenes magatartások, a közösségi hálók felhasználóinak és szolgáltatóinak felelőssége vagy mondjuk a jogsértés megvalósításához szükséges minimális címzetti kör egyértelműen meg legyen határozva.⁶⁷ Ugyanakkor, bár a megfelelő szankciók is visszatartó erővel bírhatnak, hosszú távon a gyűlöletbeszéd elkövetése leginkább az azt nem toleráló környezet kialakítása révén előzhető meg, amelynek legfontosabb eszköze az oktatás.⁶⁸

---

64 Osservatorio per la Sicurezza contro gli Atti Discriminatori

65 Decreto Legislativo 9 luglio 2003, n. 215: Attuazione della direttiva 2000/43/CE per la parità di trattamento tra le persone indipendentemente dalla razza e dall'origine etnica

66 Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali

67 Di Tano, 2017, 114. o.; Castellani, 2021, 11. o.

68 Di Tano, 2017, 121–122. o.

2. A cyberbullying szabályozása

A *bullying* (olaszul *bullismo*) vagy megfélemlítés, illetve a technológia fejlődésével, az elektronikus eszközök és az internet napi szintű használatával, de leginkább a közösségi média megjelenésével a *cyberbullying* (olaszul *cyberbullismo*) vagy kibermegfélemlítés jelenségei Olaszországban is komoly, számos területen állami intézkedéseket követelő problémát jelentenek.⁶⁹

Az Oktatási Minisztérium először egy 2007-es irányelvében⁷⁰ foglalkozott a megfélemlítés kérdéskörével, nemzeti szintű intézkedéseket és általános iránymutatásokat rögzítve a jelenség megelőzése és az ellene való sikeres küzdelem érdekében. Az irányelv a nemzetközi szakirodalom általánosan használt fogalmára utalva olyan folyamatos vagy tartós fizikai vagy verbális cselekményként definiálja a megfélemlítést, amely szándékolatlan más megbántására, illetve másnak való károkozásra irányul. Ez az interakció pedig – amely egy példálózó felsorolás alapján lehet rosszindulatú pletyka, rágalom terjesztése, vagy a kortársaktól való elszigetelés is – nem pusztán egy személyt, hanem jellegénél fogva egész csoportokat érint.⁷¹ A kibermegfélemlítés jelensége már ebben a dokumentumban is megtalálható, azonban még hangsúlyosabban jelenik meg a későbbiekben (a 2015-ben,⁷² 2017-ben,⁷³ majd pedig 2021-ben⁷⁴) elfogadott, hasonló tartalmú miniszteri irányelvekben. Ezek alapvetően a megkezdett intézkedések, mint például a 2007-es irányelv által felállított regionális központok folyamatos működését hivatottak biztosítani, valamint mindegyikben közös, hogy a megfélemlítés megelőzését és leküzdését leginkább az oktatásban látják, vagyis a tájékoztatás és a jelenség minél szélesebb rétegekkel való megismertetése alapvető fontosságú.⁷⁵ Említést érdemel az Oktatási Minisztérium *Safer internet-Generazioni Connesse* nevet viselő projektje, amely az internet és az újfajta média tudatos használatára hívta fel a figyelmet.⁷⁶ Illetve

69 Fierimonte, 2022.; Focaroli, 2020.; Motta, 2020a.; Grandi, 2017, 41–42. o.; Sorrentino–Baldry–Cacace, 2018.

70 A megfélemlítés megelőzésére és az ellene való küzdelemre irányuló nemzeti szintű intézkedésekről és általános iránymutatásokról szóló 2007/16. számú miniszteri irányelv (*Direttiva Ministeriale n. 16 del 5 febbraio 2007: Linee di indirizzo generali ed azioni a livello nazionale per la prevenzione e la lotta al bullismo*)

71 Russo, 2022.

72 A megfélemlítés és kibermegfélemlítés megelőzéséhez és leküzdéséhez szükséges intézkedésekről szóló irányelv (*Linee di orientamento per azioni di prevenzione e di contrasto al bullismo e al cyberbullismo*)

73 A megfélemlítés és kibermegfélemlítés megelőzéséről és leküzdéséről szóló irányelv (*Linee di orientamento per la prevenzione e il contrasto del cyberbullismo*)

74 A megfélemlítés és kibermegfélemlítés megelőzéséről és leküzdéséről szóló irányelv (*Linee di orientamento per la prevenzione e il contrasto del cyberbullismo*)

75 Berlingò, 2018, 1–3. o.; Liberali, 2015, 20–22. o.

76 Bocchini–Montanari, 2018, 349–350. o.

a Fejlesztési Minisztérium által 2014-ben elfogadott önszabályozási kódex⁷⁷ is, amelyben egyes közösségi hálózati szolgáltatásokat nyújtó üzemeltetők és tartalomszolgáltatók vállalták, hogy saját, egyszerűen hozzáférhető és alkalmazható, gyors reagálást biztosító mechanizmust alkalmaznak a kibermegfélemlítésnek tekinthető tevékenységek bejelentése és a káros tartalmak eltávolítása érdekében. Mindezekből az intézkedésekből és kezdeményezésekből kitűnik a megfélemlítés és kibermegfélemlítés elleni határozott, állami szintű fellépésre irányuló politikai akarat.

Országos médianyilvánosságot kapott és nagy visszhangot váltott ki az a novarai eset, amelyben a legnépszerűbb közösségi hálózaton közzétett videók hatására egy tizennégy éves lány öngyilkosságot követett el.⁷⁸ Az ilyen és ehhez hasonló, egyre gyakrabban előforduló esetek hatására a jogalkotó is felismerte, hogy a fiatalok minél teljesebb jogszabályi szintű védelme⁷⁹ szükséges, így pedig indokolt a megfélemlítés, illetve kibermegfélemlítés elleni küzdelem szabályait törvényi szinten rendezni. Számos, a megelőzés és az ilyen fajta magatartások nyomán követésének fontosságát kidomborító törvényjavaslat született.⁸⁰ Ezekben intézkedésként elsősorban a sértő magatartást jelentő adatok eltávolítása és elérhetetlenné tétele jelent meg, intézményi szinten pedig a szükséges intézkedéseket koordináló és cselekvési tervet kidolgozó technikai tanácsok létrehozását, megfigyelőközpontok felállítását, az áldozatsegítésben és a

77 A kibermegfélemlítés megelőzésére és az ellene való küzdelemre vonatkozó önszabályozási kódex (*Codice di autoregolamentazione per la prevenzione e il contrasto del cyberbullismo*)

78 Eremita, 2018, 2–3. o.

79 Lásd bővebben: Donati, 2019, 63–65. o.

80 Lásd például: A kiskorúak védelme és a megfélemlítés – ideértve a kibermegfélemlítést is – megelőzése és leküzdése érdekében hozott rendelkezésekről szóló 2014. évi 2408. számú törvényjavaslat (*Disposizioni a tutela dei minori per la prevenzione e il contrasto del bullismo, anche informatico*); A megfélemlítés – ideértve a kibermegfélemlítést is – megelőzésére és leküzdésére vonatkozó rendelkezésekről szóló 2014. évi 2435. számú törvényjavaslat (*Disposizioni per la prevenzione e il contrasto del bullismo, anche informatico*); Megfélemlítés elleni állandó megfigyelőközpontok létrehozásáról szóló 2014. évi 2534. számú törvényjavaslat. (*Istituzione di un Osservatorio permanente contro il bullismo, anche informatico, le discriminazioni e la violenza*); A megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzése és leküzdésére, valamint az internet helyes használatára vonatkozó rendelkezésekről szóló 2014. évi 1311. számú törvényjavaslat (*Disposizioni per la prevenzione e il contrasto del fenomeno del bullismo e del cyberbullismo e per la corretta utilizzazione della rete internet a tutela dei minori*); A megfélemlítés minden megnyilvánulási formájának megelőzésére és az ellene való küzdelemre vonatkozó rendelkezésekről szóló 2010. évi 2391. számú törvényjavaslat (*Disposizioni in materia di prevenzione e di contrasto al fenomeno del bullismo in tutte le sue manifestazioni*); A megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzésére és leküzdésére, valamint az internet helyes használatára vonatkozó rendelkezésekről szóló 2014. évi 1620. számú törvényjavaslat (*Disposizioni per la prevenzione e il contrasto del fenomeno del bullismo e del cyberbullismo e per la corretta utilizzazione della rete internet a tutela dei minori*); A megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzésére és leküzdésére vonatkozó rendelkezésekről szóló 2014. évi 1986. számú törvényjavaslat (*Disposizioni per la prevenzione e il contrasto del bullismo e del bullismo informatico*).

figyelemfelhívásban kiemelt szerepet játszó iskolahálózat kiépítését látták indokoltnak az előterjesztők. De az egyes tervezetekben megjelent a szakértői oldal bevonásának szükségessége, valamint a minisztérium feladata is az internethasználat tudatosságának növelésében.⁸¹

Végül hosszas parlamenti vitát⁸² és számos módosítást követően 2017 májusában elfogadták⁸³ a *kiskorúak védelméről és a kibermegfélemlítés jelenségének megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi 71. számú törvényt* (a továbbiakban: 2017/71. tv.),⁸⁴ amelynek deklarált célja a kibermegfélemlítés valamennyi megnyilvánulási formája elleni küzdelem elsősorban preventív jellegű akciók, figyelemfelhívásra irányuló stratégia, az érintett kiskorúak védelme és oktatása, valamint az oktatási intézmények bevonása révén.⁸⁵ Elmondható tehát, hogy a veszélyeztetett korosztály nevelésével, tudatosságának növelésével a 2017/71. tv. a szankcionálás helyett az elkövetés megelőzésére és megakadályozására helyezi a hangsúlyt.⁸⁶ Hiába volt a büntetőjogi jelleg más javaslatok, illetve az elfogadott törvény korábbi tervezetei esetében is erősebb,⁸⁷ a 2017/71. tv. végül nem rögzített új bűncselekményt.⁸⁸ A törvény által a kibermegfélemlítés áldozatául esett személyek számára biztosított intézkedések is inkább a sérelmes állapot megszüntetésére irányulnak, azok megtorló jellege kevésbé releváns, érezhető a jogalkotó büntetőeljárás elkerülésére irányuló szándéka. A hét szakaszból álló törvény legfontosabb újdonságát a kibermegfélemlítés értelmező rendelkezések között rögzített definíciója jelenti. A 2017/71. tv. alkalmazásában kibermegfélemlítésnek minősül a kiskorúak sérelmére elektronikus úton elkövetett nyomásgyakorlás, agresszió, zaklatás, zsarolás, inzultus, becsmélés, rágalmozás, személyazonosság ellopása, megváltoztatása és manipulációja, illetve személyes adatok tiltott kezelése. De ugyancsak kibermegfélemlítésnek minősül a kiskorú családtagjával – vagy családtagjaival – kapcsolatos online tartalmak terjesztése, amelynek szándékoltan és elsődlegesen a kiskorú elleni támadás a célja.⁸⁹ A cyberbullying jogszabályi definícióját nem egyszerű meghatározni, hiszen arra rendkívül sokféleképpen sor kerülhet, illetve az számos magatartással megvalósítható. Látható, hogy igazából az olasz jogalkotó sem vállalkozott erre, hanem inkább egy igen

81 Liberali, 2015, 22–25. o.

82 Eremita, 2018, 3. o.; Focaroli, 2020.

83 A törvény elfogadásáról lásd bővebben: Bocchini–Montanari, 2018, 351–354. o.

84 *Legge 29 maggio 2017, n. 71: Disposizioni a tutela dei minori per la prevenzione ed il contrasto del fenomeno del cyberbullismo* (a továbbiakban: 2017/71. tv.)

85 2017/71. tv. I. § (1) bekezdés

86 Benedetti, 2021, 170.; Bocchini–Montanari, 2018, 349. o.; Racca, 2018.; Ricotta, 2017.; Senor, 2017, 175. o.

87 Bocchini–Montanari, 2018, 353–354. o.; Liberali, 2015, 24. o.

88 Colangelo, 2017, 399–400. o.; Giordano, 2019.; Martorana–Sichi, 2021.

89 2017/71. tv. I. § (2) bekezdés

tág, heterogén felsorolását adta azoknak a magatartásoknak, amelyek kibermegfélemlítésnek minősülhetnek. Ez a heterogenitás egyúttal azonban azt is jelenti, hogy eltérő jellegű és megítélésű cselekményeket helyez egymás mellé az értelmező rendelkezés. Egyes magatartások, mint például a zaklatás, a rágalmazás vagy a jogellenes adatkezelés bűncselekménynek minősülnek, másoknak viszont nincs büntetőjogi relevanciájuk. A meghatározás túlzottan tág volta mellett többen kritikával illették azt is, hogy a 2017/71. tv. szerinti kibermegfélemlítés megalkotásánál a jogalkotó figyelmen kívül hagyta a jelenség nemzetközileg elfogadott szociológiai, illetve kriminológiai fogalmát és jellemzőit, így különösen a sérelmet okozó magatartás ismétlődő jellegét.⁹⁰

Szintén sokan vitatták a jogalkotó azon döntését, hogy bár egyes javaslatokban, illetve a törvényalkotás korábbi fázisában még szerepelt, az elfogadott törvény nem rögzíti a megfélemlítés fogalmát. Egyes vélemények szerint a jogalkotó döntése indokolható, hiszen a kibermegfélemlítés sajátosságai révén időben és térben kötetlenül, fizikai kontaktus és közvetlen kapcsolat nélkül okozhat komoly károkat. A megfélemlítés nagyobb fokú behatároltsága, és következményeinek ebből fakadóan kevésbé súlyos volta miatt tehát elfogadható a két kategória külön jogszabályokban történő rendezése.⁹¹ Mások viszont a két fogalom közötti szoros, elválaszthatatlan viszony miatt komoly hibának tartották, hogy az offline megfélemlítés kimaradt a 2017/71. tv.-ből.⁹² A problémát viszont leginkább az jelenti, hogy ezzel a mulasztással a mai napig nincs a megfélemlítésnek törvényi definíciója.⁹³ A szabályozás kérdése azonban olyannyira napirenden van, hogy 2020 júniusa óta két, a megfélemlítés kategóriáját a 2017/71. tv.-be beemelő törvénytervezet is a Szenátus előtt van. Mindkét tervezet a 2017/71. tv. céljaként deklarálná nem csak a kibertérben megvalósuló, hanem a „hagyományos” megfélemlítés elleni küzdelmet, és az értelmező rendelkezések közé is beemelnék a bullying definícióját. Utóbbi részletessége alapján azonban különbség mutatkozik a két tervezet között. Az egyik⁹⁴ a jelenlegi, kibermegfélemlítésről szóló meghatározást egészítené ki a megfélemlítés betoldásával, így ugyanazokat a magatartásokat minősítené

90 Benedetti, 2021, 167–168. o.; Bocchini–Montanari, 2018, 354–356. o.; Colangelo, 2017, 399. o.; Motta, 2020a.; Rospi, 2017, 465–466. o.; Senor, 2017, 175–176. o.; Eremita, 2018, 6–7. o.

91 Benedetti, 2021, 168–169. o.; Motta, 2020a.

92 Rospi, 2017, 474. o.

93 Motta, 2020b.

94 Az Olasz Btk., a 2017/71. tv. és a fiatalkorúak bíróságának létrehozásáról szóló 1934. évi 1404. számú királyi rendelet módosításáról, valamint a megfélemlítés megelőzéséről és leküzdéséről, illetve a kiskorúak nevelési intézkedéseiről szóló 1690. számú törvénytervezet (*Modifiche al codice penale, alla legge 29 maggio 2017, n. 71, e al regio decreto-legge 20 luglio 1934, n. 1404, convertito, con modificazioni, dalla legge 27 maggio 1935, n. 835, in materia di prevenzione e contrasto del fenomeno del bullismo e di misure rieducative dei minori*).

üldözendő cselekménynek. A másik⁹⁵ azonban külön bekezdésben rögzítené, hogy a törvény alkalmazásában megfélemlítés az egy vagy több kiskorú sérelmére egy személy vagy személyek csoportja által ismétlődő jelleggel elkövetett agresszió vagy zaklatás, amelynek célja szorongás vagy félelem kiváltása, illetve az áldozat elszigetelése vagy kirekesztése. Ugyancsak megfélemlítésnek minősül a fizikai vagy pszichikai erőszak és nyomásgyakorlás, öngyilkosságra vagy önkárosításra való felbujtás, fenyegetés, zsarolás, sértegetés, valamint – akár nyelvi, etnikai, vallási, nemi hovatartozáson, szexuális irányultságon, fizikai megjelenésen, fogyatékonyságon vagy más személyes, illetve társadalmi tulajdonságon alapuló – gúnyolódás. E törvénytervezet tehát önálló, a felsorolt magatartások tekintetében azonban mégis hasonló fogalmat alkotna.⁹⁶

Említésre érdemes, hogy több régió is – így például Campania,⁹⁷ Lombardia⁹⁸ és Piemont⁹⁹ régiók – regionális törvényt fogadott el a megfélemlítés és kibermegfélemlítés valamennyi megnyilvánulása elleni küzdelem jegyében. Az ezekben a jogszabályokban – ahol tehát ugyan csak regionális szinten, de megjelenik az offline megfélemlítés is – foglalt rendelkezések elsősorban a jelenség megelőzését lehetővé tévő intézkedések elrendelését, így kampányok lefolytatását, kulturális vagy sportrendezvények megtartását, tanároknak szóló képzések indítását, valamint regionális szintű tanácsok és cselekvési terv létrehozását biztosítják.¹⁰⁰

2.1. A 2017/71. tv. által biztosított eszközök a cyberbullying elleni küzdelemben

A 2017/71. tv. két olyan intézményt is rögzít a cyberbullying áldozatai számára, amelyek a bűncselekménynek nem minősülő magatartások esetén is alkalmazhatók vagy éppen a büntetőeljárás elkerülése a céljuk.

95 A 2017/71. tv. módosításáról, valamint a megfélemlítés és kibermegfélemlítés elleni egyéb intézkedésekről szóló 1743. számú törvénytervezet (*Modifiche alla legge 29 maggio 2017, n. 71, e altre disposizioni per il contrasto dei fenomeni del bullismo e del cyberbullismo*)

96 Lásd bővebben: Motta, 2020b.; Russo, 2022.

97 Campania régió 2017. évi 11. számú regionális törvénye a megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzéséről és leküzdéséről (*Disposizioni per la prevenzione ed il contrasto dei fenomeni del bullismo e del cyberbullismo nella Regione Campania*)

98 A megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzésére és leküzdésére irányuló regionális beavatkozások szabályozásáról szóló 2017. évi 1. számú regionális törvény (*Disciplina degli interventi regionali in materia di prevenzione e contrasto al fenomeno del bullismo e del cyberbullismo*)

99 A megfélemlítés és a kibermegfélemlítés megelőzésére és leküzdésére vonatkozó rendelkezésekről szóló 2018. évi 2. számú regionális törvény (*Disposizioni in materia di prevenzione e contrasto dei fenomeni del bullismo e del cyberbullismo*)

100 Giordano, 2019.; Rospì, 2017, 474–475. o.

A tizennegyedik életévét betöltött kiskorú, a kiskorú szülője, illetve a szülői felügyeleti jogot gyakorló személy kérelemmel fordulhat az adatkezelőhöz, vagy a weboldal, illetve a közösségi média üzemeltetőjéhez a kiskorú személy interneten terjesztett – URL-címmel beazonosított – adatainak kitakarása, eltávolítása, valamint zárolása érdekében, abban az esetben, ha az nem minősül a *személyes adatok védelméről szóló kódex*¹⁰¹ szerinti tiltott adatkezelésnek.¹⁰² A nevezett kódex értelmében a személyes adatok hasznoszerzés céljából történő és másnak kárt okozó kezelése – hacsak súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg – szabadságvesztés büntetéssel sújtható.¹⁰³ Ha a kérelem kézhezvételét követő huszonnégy órán belül a megkeresett adatkezelő vagy weboldal-üzemeltető nem nyilatkozik úgy, hogy eleget tesz az abban foglaltaknak, vagy negyvennyolc órán belül nem hajtja azt végre, illetve ha a felelős adatkezelőt vagy médiaüzemeltetőt nem lehet beazonosítani, az érintett a Személyes Adatok Védelméért Felelős Hatósághoz¹⁰⁴ fordulhat bejelentésével vagy panaszával.¹⁰⁵ Ez a sajátos jogorvoslat¹⁰⁶ tehát a sérelmes adatok, információk elérhetetlenné tételének felelősségét a weboldal-üzemeltetőkre¹⁰⁷ telepíti, amely definíció – a 2017/71. tv. értelmező rendelkezése értelmében – az összes olyan internetes tartalmat kezelő szolgáltatót felöleli, amelynek felületén kibermegfélemlítésnek minősülő magatartás tanúsítható.¹⁰⁸ Ezt az igencsak általánosan és tágan meghatározott fogalmat ráadásul a törvény kifejezetten elhatárolja az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelvet az olasz jogba átültető törvényhozási rendeletben rögzített kategóriáktól. A közösségi média üzemeltetőjének definícióját pedig, amely az uniós fogalomrendszerben tárhelyszolgáltatóként azonosítható, nem is adja meg.¹⁰⁹ Mindezek miatt a weboldal üzemeltetőjének meghatározását többen kritizálták.¹¹⁰ Ugyancsak sokan felvetették a sérelmes adatok eltávolításának eszköze kapcsán a szabad véleménynyilvánításhoz való alkotmányos jog és a kibermegfélemlítés elleni küzdelem közötti konfliktus problematikáját. Hiszen a szabályozás értelmében az adott weboldal üzemeltetőjének kell döntést hoznia arról, hogy mely tartalmak jogellenesek, minősülnek például zaklatásnak, rágalmazásnak vagy nyomásgyakorlásnak, és távolítandók el emiatt. E „cenzori tevékenysége” során a weboldal üzemeltetője sem

101 Codice in materia di protezione dei dati personali (a továbbiakban: Adatvédelmi tv.)

102 Trattamento illecito di dati

103 Adatvédelmi tv. 167. §

104 Garante per la protezione dei dati personali

105 2017/71. tv. 2. §

106 Ricotta, 2017.

107 Gestore del sito internet

108 2017/71. tv. 1. § (3) bekezdés

109 Bocchini–Montanari, 2018, 356–365. o.; Colangelo, 2017, 401–402. o.; Morelli, 2017.

110 Lásd például: Rospi, 2017, 466–467. o.; Senor, 2017, 176. o.; Eremita, 2018, 8. o.

túl szigorú, sem pedig túl megengedő nem lehet, hiszen előbbi esetben a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozná, utóbbi esetben pedig a kibermegfélemlítés megelőzésére irányuló jogpolitikai szándéknak nem felelne meg.¹¹¹ Mindezen döntésre pedig rendkívül rövid határidő áll rendelkezésére,¹¹² amely szűkös keretek azonban a kibermegfélemlítés elleni hatékony fellépés érdekében elengedhetetlenek, hiszen a sérelmes tartalom elterjedésének veszélye az idő múlásával folyamatosan növekszik.¹¹³ Viszont ahogy láttuk, a jogszabály értelmében az adatkezelő vagy a weboldal-üzemeltető érdemi eljárásának hiányában lehetőség van a Személyes Adatok Védelméért Felelős Hatóság eljárását kérni. Az a hozzá beérkezett kérelmeket és panaszokat azok kézhezvételétől számított negyvennyolc órán belül köteles elbírálni, miután az előzetes vizsgálat keretében megállapította, hogy a panasz vagy bejelentés megalapozott, és a hatósági intézkedés feltételei fennállnak. A *személyes adatok védelméről szóló kódex* értelmében a Személyes Adatok Védelméért Felelős Hatóság határozata ellen fellebbezés formájában bírósági jogorvoslatnak van helye.¹¹⁴ Tehát végső soron bírói fórum dönthet arról, hogy az online térben közzétett tartalom eltávolítható-e azért, mert kibermegfélemlítésnek minősül.

Mindaddig, amíg nem kerül sor feljelentésre, a 2017/71. tv. 7. §-a lehetőséget ad a *közbiztonság és a szexuális erőszak elleni küzdelemre, valamint a zaklatási cselekményekre vonatkozó sürgős intézkedésekről szóló 2009. évi 11. számú törvényerejű rendeletben* (a továbbiakban: 2009/11. tvr.)¹¹⁵ rögzített figyelmeztetési eljárás¹¹⁶ alkalmazására, abban az esetben, ha egy tizennegyedik életévét betöltött kiskorú egy másik kiskorú sérelmére az olasz Btk. 594. §-a szerinti becsületsértésnek, 595. §-ában rögzített rágalmazásnak, vagy 612. §-a szerinti fenyegetésnek, illetve a *személyes adatok védelméről szóló kódexben* rögzített tiltott adatkezelésnek minősülő cselekményt követett el online formában.¹¹⁷ A 2009/11. tvr. értelmében amíg az olasz Btk. alapján nem tesznek feljelentést, a sértett a tényállásról jogosult értesíteni a közbiztonsági hatóságot, egyúttal pedig kérelmezheti, hogy a magatartás tanúsítója figyelmeztetésben részesüljön. A figyelmeztetés megtételét megelőzően, amennyiben szükséges, lehetőség van a nyomozó hatóságtól felvilágosítás, illetve a tények ismertetésének kérésére. Ha mindezek alapján a kérelem megalapozott, a sérelmezett cselekmény elkövetőjét figyelmeztetésben szólítják fel a

111 Benedetti, 2021, 170–171. o.; Bocchini–Montanari, 2018, 367–368. o.

112 Colangelo, 2017, 403. o.

113 Eremita, 2018, 10. o.

114 Adatvédelmi tv. 143–144. §; Lásd bővebben: Bocchini–Montanari, 2018, 372–376. o.

115 Decreto Legge 23 febbraio 2009, n. 11: *Misure urgenti in materia di sicurezza pubblica e di contrasto alla violenza sessuale, nonche' in tema di atti persecutori* (a továbbiakban: 2009/11. tvr.)

116 Ammonimento

117 2017/71. tv. 7. § Lásd bővebben: Bocchini–Montanari, 2018, 379–381. o.; Colangelo, 2017, 410–412. o.; Eremita, 2018, 10–12. o.

jogszabályoknak megfelelő magatartás tanúsítására. A figyelmeztetés főszabály szerint szóbeli, azonban jegyzőkönyvet készítenek róla, amelynek másolatát a kérelmezőnek és a figyelmeztetettnek is eljuttatják.¹¹⁸ A jogalkotó szándéka a figyelmeztetés intézményének kibermegfélemlítés esetén való alkalmazhatósága kapcsán egyértelműen a büntetőeljárások elkerülésére, megelőzésére irányult,¹¹⁹ azonban számos kérdés merült fel az elfogadott jogszabályszöveg kapcsán. Így sokan értetlenkedve fogadták az olasz Btk. 594. §-ában rögzített becsületsértésre való hivatkozást, amely bűncselekményt 2016-ban törölték az olasz Btk.-ból, így a 2017/71. tv. elfogadásakor már több mint egy éve nem volt hatályban. (A rendelkezés egyébként a 2017/71. tv. hatályos szövegében még mindig ugyanúgy megtalálható.) Ráadásul a hivatkozott bűncselekmények egy része – a fenyegetés minősített esete és a tiltott adatkezelés – hivatalból üldözendő, vagyis a hatóság köteles azt bejelenteni, így pedig a büntetőeljárás elkerülhetetlen.¹²⁰ Egyes vélemények pedig azt hiányolták, hogy a 2017/71. tv. a 2009/11. tvr. további, a figyelmeztetés következményeit rögzítő rendelkezéseire is hivatkozzon, és valamilyen formában szankciós jelleggel bírjon.¹²¹

E körben említést érdemelnek a kibermegfélemlítés elleni küzdelemben hasznosítható állami pénzeszközök is. A 2017/71. tv. az *Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről* szóló 2008. évi 48. számú törvény¹²² 12. §-a által az internetes gyermekpornográfia elleni küzdelem és a nemzetgazdasági jelentőségű információs infrastruktúrák védelme érdekében létrehozott alaptól¹²³ három évre, 2019-ig évi kétszázháromezer eurót biztosított a biztonságos internethasználatot és a kibermegfélemlítés megelőzését célzó iskolai képzések finanszírozására.¹²⁴ Ilyen és hasonló célokra az állam a későbbiekben is biztosított anyagi fedezetet. A 2022. évi költségvetés¹²⁵ előírta egy állandó alap¹²⁶ létrehozását a kibermegfélemlítés elleni küzdelem érdekében. Az Oktatási Minisztérium rendeletével életre hívott állandó alap kétmillió eurós forrást biztosít amatőr sportegyesületek,

118 2009/11. tvr. 8. §

119 Bocchini–Montanari, 2018, 379. o.

120 Senor, 2017, 176–177. o.; Rospi, 2017, 471–473. o.

121 Eremita, 2018, 12. o.

122 Legge 18 marzo 2008, n. 48: Ratifica ed esecuzione della Convenzione del Consiglio d'Europa sulla criminalita' informatica, fatta a Budapest il 23 novembre 2001, e norme di adeguamento dell'ordinamento interno

123 Fondo per il contrasto della pedopornografia su internet e per la protezione delle infrastrutture informatiche di interesse nazionale

124 2017/71. tv. 6. §

125 Legge 30 dicembre 2021, n. 234: Bilancio di previsione dello Stato per l'anno finanziario 2022 e bilancio pluriennale per il triennio 2022-2024 (a továbbiakban: 2021/234. tv.)

126 Fondo permanente per il contrasto del fenomeno del cyberbullismo

oktatási intézmények és kiskorúak védelmével foglalkozó egyesületek számára a 2022-es évre, hogy a kiskorúak számára biztosított oktatást, valamint a megelőzési és figyelemfelhívási tevékenységüket finanszírozni tudják.¹²⁷ Mind a 2017/71. tv. rendelkezése, mind pedig az állandó alap kapcsán napvilágot láttak egyébként a rendelkezésre bocsátott források mennyiségét kevesellő vélemények, mondván, a társadalom nagy részét érintő, ilyen jelentőségű probléma megoldása ennél komolyabb pénzügyi beavatkozást kíván.¹²⁸

2.2. A cyberbullying büntetőjogi relevanciája

Ahogy arra korábban is utaltunk, az olasz Btk. nem rögzíti önálló bűncselekményként a kibermegfélemlítést (sem pedig a megfélemlítést), és hiába tűnt úgy sokáig a törvényalkotási folyamat során, ezen a 2017/71. tv. elfogadása sem változtatott. Felmerülhet a kérdés, hogy egyáltalán jogos elvárás-e ez a jogalkotótól, hiszen – ahogyan azt a 2017/71. tv meghatározása is jól szemlélteti – annyi különböző jellegű és megítélésű elkövetési magatartásról beszélhetünk a kibermegfélemlítés kapcsán, hogy azok egyetlen tényállásba való beillesztése csak problémákat és kérdéseket vetnének fel. Ezzel szemben számos, tipikusan kibermegfélemlítést megvalósító vagy azzal szorosan összefüggő cselekményt és magatartást büntetni rendelő bűncselekményt találunk az olasz jogrendszerben.¹²⁹ A kibermegfélemlítés törvényi definíciójában megjelenő zaklatás,¹³⁰ zsarolás,¹³¹ rágalalmazás,¹³² illetve a személyazonosság eltulajdonítása vagy manipulációja¹³³ egyaránt pénzbírsággal vagy szabadságvesztéssel járó bűncselekmények, a tiltott adatkezelést pedig a *személyes adatok védelméről szóló kódex* rendeli büntetni a fentiekben bemutatottak szerint. A figyelmeztetési eljárásról szóló paragrafus hivatkozik még a fenyegetés¹³⁴ bűncselekményére is, amely szintén szabadságvesztés büntetést vonhat maga után, ha például nyilvános helyen vagy névtelenül követik el. Mindezek mellett pedig említést érdemel több olyan tényállás is, amelyre bár kifejezetten nem hivatkozik a 2017/71. tv., mégis relevanciával bírnak e tárgykör kapcsán.

127 2021/234. tv. 1. § (671)–(674) bekezdés; Russo, 2022.

128 Russo, 2022.; Senor, 2017, 177. o.

129 Lásd: Bocchini–Montanari, 2018, 347–348. o.; Giordano, 2019.; Motta, 2020a.; Motta, 2020b.; Racca, 2018.; Villafrate, 2022.; Eremita, 2018, 4–6. o.; Grandi, 2017, 51–53. o.

130 Olasz Btk. 660. § – *Molestia o disturbo alle persone*; Lásd például: Martorana–Sichi 2022.

131 Olasz Btk. 629. § – *Estorsione*

132 Olasz Btk. 595. § – *Diffamazione*; Lásd például: Panattoni, 2020, 310–314. o.

133 Olasz Btk. 494. § – *Sostituzione di persona*

134 Olasz Btk. 612. § – *Minaccia*

Így ki kell emelni a 2009/11. tvr. által megalkotott és az olasz Btk.-ba beemelt¹³⁵ üldöztetési cselekmények¹³⁶ elnevezésű bűncselekményt. Eszerint – hacsak súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg – szabadságvesztéssel büntetendő, aki ismétlődően elkövetett fenyegetéssel vagy zaklatással másban tartós és súlyos szorongást, illetve megalapozott félelmet kelt saját vagy közeli hozzátartozója biztonsága kapcsán, vagy életmódjának megváltoztatására kényszeríti. Súlyosabbnak minősül a bűncselekmény, ha azt a sértettel érzelmi kapcsolatban álló személy követi el, és még súlyosabbnak, ha a bűncselekmény sértettje kiskorú, fogyatékkal élő személy vagy terhes nő. Ugyancsak minősített esetről beszélhetünk abban az esetben is, ha az üldöztetési cselekményt informatikai vagy más elektronikus eszköz segítségével követik el. Elmondható tehát, hogy e tényállás olasz Btk.-ba emelésével az üldöztetés és zaklatás számos más formája mellett, azokkal egy közös tényállásban, minősített esetként a kibermegfélemlítés egy típusa, illetve megvalósulási módja, az online zaklatás (ún. *cyberstalking*) büntetőjogi relevanciát kapott jóval a 2017/71. tv. elfogadását megelőzően.¹³⁷ Ehhez hasonlóan kiemelendő az olasz Btk., a büntetőeljárás törvény, valamint a családon belüli erőszak és nemi erőszak áldozatainak védelmére vonatkozó egyéb rendelkezések módosításáról szóló 2019. évi 69. számú törvény¹³⁸ által bevezetett szexuális tartalmú képek és videók terjesztésének bűncselekménye. A köznyelvben bosszúpornóként ismert jelenséget pónalizáló tényállás értelmében pénzbírsággal vagy akár szabadságvesztéssel is büntethető, aki azok elkészítését vagy eltulajdonítását követően az érintett személyek beleegyezése nélkül küld, továbbít, terjeszt vagy tesz közzé szexuális tartalmú képeket, illetve videókat.¹³⁹ De meg kell említeni a szintén szabadságvesztéssel büntethető kényszerítés,¹⁴⁰ magánéletbe való jogellenes beavatkozás,¹⁴¹ illetve bántalmazás¹⁴² bűncselekményeket is. Utóbbi esetében a bántalmazásból származó testi sérülés mellett a lelki betegség is olyan eredménynek minősül, mely esetén a bűncselekmény megvalósul. Illetőleg a legsúlyosabb esetekben felmerülhet az öngyilkosságban közreműködés¹⁴³ büntette is, ha valaki mást öngyilkosságra rábír, más öngyilkossági szándékát erősíti, vagy annak végrehajtását bármilyen

135 Lásd: Guerini, 2012, 17–20. o.

136 Olasz Btk. 612-bis § – *Atti persecutori*

137 Lásd bővebben: Crisafi, 2021.; Foligno, 2016.; Cassani, 2018, 1–6. o.; De Simone, 2013, 7–17. o.; Guerini, 2012, 25–39. o.

138 *Legge 19 luglio 2019, n. 69: Modifiche al codice penale, al codice di procedura penale e altre disposizioni in materia di tutela delle vittime di violenza domestica e di genere*

139 Lásd bővebben: Buffagni, 2022.; Biarella, 2019.

140 Olasz Btk. 611. § – *Violenza o minaccia per costringere a commettere un reato*

141 Olasz Btk. 615-bis § – *Interferenze illecite nella vita privata*

142 Olasz Btk. 582. § – *Lesione personale*

143 Olasz Btk. 580. § – *Istigazione o aiuto al suicidio*

módon segíti. E magatartás súlyosabb büntetést von maga után, ha a sértett kiskorú vagy tizennégy év alatti, illetve ha értelmi fogyatékossgal élő vagy pedig ittas, illetve bódult állapotban van.

3. A cyberbullying megelőzésével kapcsolatos szabályozás és gyakorlat

Ahogy arra a korábbiakban is kitértünk, Olaszországban a kibermegfélemlítés elleni küzdelem elsősorban a megfelelő tájékoztatásra és oktatásra helyezi a hangsúlyt, amely a törvényi szabályozásból is egyértelműen kitűnik. A kormányzat szereplői, illetve az oktatási intézmények számára számos olyan feladatot és kötelezettséget rögzít a 2017/71. tv., amely a kibermegfélemlítés megelőzését célozza. E körbe sorolhatók a cyberbullying megelőzése érdekében hozott integrált cselekvési terv, valamint az Oktatási Minisztérium által meghatározott időközönként kibocsátott irányelvek.¹⁴⁴

A 2017/71. tv. alapján a miniszterelnök rendeleti úton köteles felállítani egy cyberbullying elleni küzdelemmel foglalkozó technikai tanácsot, amelynek tagjai közé az egyes minisztériumok – így a Belügyminisztérium, az Oktatási Minisztérium, a Felsőoktatásért és Kutatásért felelős Minisztérium, a Munkaügyi és Szociálpolitikai Minisztérium, az Igazságügyi Minisztérium, a Fejlesztési Minisztérium, illetve az Egészségügyi Minisztérium – mellett olyan hatóságok, mint a Személyes Adatok Védelméért Felelős Hatóság, a Gyermek és Serdülők Jogaiért Felelős Hatóság¹⁴⁵ vagy a Nemzeti Hírközlési Hatóság,¹⁴⁶ valamint a kiskorúak jogainak védelmét szolgáló egyesületek delegálnak képviselőket.¹⁴⁷ Ez a tanács készíti el az Európai Unió irányelveivel, valamint a Fejlesztési Minisztérium által elfogadott önszabályozási kódexszel összhangban – az oktatási, illetve a felsőoktatásért és kutatásért felelős minisztérium koordinálásával – az integrált cselekvési tervet¹⁴⁸ a cyberbullying elleni küzdelem jegyében. E dokumentum tartalmazza és foglalja össze azokat a kezdeményezéseket, illetve kampányokat, amelyek az állampolgárokat tájékoztatják a kibermegfélemlítés jelenségével, veszélyével, illetőleg megelőzésével vagy a rendelkezésre álló jogorvoslati és más eszközökkel

---

144 Rospi, 2017, 462–464. o.

145 *Autorità garante per l'infanzia e l'adolescenza*

146 *Autorità per le Garanzie nelle Comunicazioni*

147 2017/71. tv. 3. § (1) bekezdés; Bocchini–Montanari, 2018, 382. o.

148 *Piano di azione integrato*

kapcsolatban.¹⁴⁹ A technikai tanács egyébként minden évben köteles tevékenységéről a parlament mindkét kamarájának beszámolni.¹⁵⁰

Mindemellett az Oktatási Minisztérium két évente irányelvet kell hogy elfogadjon a megfélemlítés és kibermegfélemlítés megelőzése és leküzdése tárgyában.¹⁵¹ Ilyen, illetve ehhez hasonló iránymutatásokat egyébként – ahogyan arra az előző fejezetben kitértünk – korábban is bocsátott ki a minisztérium, ám a 2017/71. tv. megerősítette ezt a kötelezettségét. Az irányelvnek – az *oktatási és képzési rendszer reformjáról szóló 2015. évi 107. számú törvénnyel*¹⁵² összhangban – ki kell térnie többek között az iskolai személyzet megfelelő képzésére, valamint a diákok, illetve öregdiákok cyberbullying megelőzésében és a szükséges nevelési intézkedések vonatkozásában megvalósuló szerepvállalására.¹⁵³ A 2017/71. tv. alapján valamennyi iskolának referenst kell választania a pedagógusok közül, aki a cyberbullying megelőzésére és leküzdésére irányuló kezdeményezéseket megfelelően koordinálja.¹⁵⁴ Emellett valamennyi oktatási intézmény köteles a tanulókat a tudatos internethasználatra, illetve az információs technológiák használatával járó jogok és köteleességek ismeretére nevelni, illetve oktatni.¹⁵⁵

Az Oktatási Minisztérium legutóbbi, a *megfélemlítés és kibermegfélemlítés megelőzéséről és leküzdéséről szóló 2021. évi irányelve* meghatározza, hogy a kibermegfélemlítés esetén alkalmazott iskolai szankciói milyen követelményeknek kell hogy megfeleljenek, illetve rögzíti azokat az intézkedéseket, amelyek az oktatási intézmények rendelkezésére állnak a megfélemlítés és kibermegfélemlítés elleni küzdelem során. Ezeket két csoportra osztja az irányelv. Az elsődleges intézkedések között rögzíti a veszélyeztetett tanulók felmérését, megfigyelését, a káros viselkedés kiszűrését, valamint a tanárok és a diákok számára egyaránt biztosított megfelelő képzést és tájékoztatást. A csupán tanácsolt intézkedések között pedig a megfélemlítés és kibermegfélemlítés kérdőívek útján történő felderítése, iskolai bejelentési rendszer kialakítása, megelőzésért felelős munkacsoport felállítása, valamint pszichológiai segítségnyújtás biztosítása is szerepel. Az irányelv emellett a megelőzés három szintjét felvázolva sorol fel példálózó jelleggel olyan tevékenységeket és intézkedéseket, amelyek a megfélemlítés és kibermegfélemlítés jelenségei kapcsán alkalmazandók lennének. Az elsődleges vagy univerzális megelőzést

---

149 2017/71. tv. 3. § (2)–(5) bekezdés

150 2017/71. tv. 3. § (6) bekezdés

151 2017/71. tv. 4. § (1) bekezdés; Motta, 2020a.

152 *Legge 13 luglio 2015, n. 107: Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti*

153 2017/71. tv. 4. § (2) bekezdés

154 2017/71. tv. 4. § (3) bekezdés

155 2017/71. tv. 4. § (5) bekezdés

szolgálná az egész lakosság tudatosságának fokozása, amely törekvés az iskolai tananyag összeállításakor is megjelenhet. Ezt a célt szolgálhatják a kötelező olvasmányok, különböző vitaestek vagy akár az osztályközösség erősítésére irányuló események is. A másodlagos megelőzési tevékenységek a veszélyeztetett csoportokra vagy olyan személyekre kell hogy irányuljanak, akik már a megfélemlítés áldozataul estek. Ennek érdekében olyan beavatkozási tervvel kell rendelkezniük az iskoláknak, amely a helyi szakszolgálatok, a tanárok, a szülők és akár a diákok közreműködésével minél hamarabb, a megfélemlítés minél korábbi szakaszában elhárítja a veszélyt. A harmadlagos megelőzés intézkedései pedig azokat a csoportokat kell hogy célozzák, amelyekben a megfélemlítés, illetve kibermegfélemlítés jelen van. Az akut vagy sürgős helyzetek felderítése érdekében bejelentési rendszer működtetése célszerű, az iskolákban megfelelően képzett személyekből álló operatív csoportoknak kell a szituációkat alaposan kivizsgálni, a legmegfelelőbb intézkedés alkalmazásáról dönteni, illetve a helyzetet és a beavatkozást nyomon követni. Az irányelv megfélemlítés elleni, illetve vészhelyzeti csoportok létrehozását irányozza elő az iskolák számára. Előbbi az igazgatóból, a referensként kijelölt tanárból és más szakemberekből – iskolapszichológus, szakpedagógus vagy egészségügyi dolgozó – kell hogy álljon, utóbbi pedig más oktatási intézményekkel vagy akár a rendvédelmi szervekkel való együttműködést segítené. Mindkét intézmény feladata az iskolaigazgató segítése a bullying, illetve cyberbullying megelőzése és a beavatkozási intézkedések végrehajtása kapcsán. A megfélemlítés elleni csoport minden tanév végén köteles a releváns eseteket, illetve azok számát a regionális szinten kijelölt referensnek bejelenteni. Az irányelvhez két melléklet is tartozik. Az első részletesen rögzíti az akut helyzetek kezelése során az iskolák által alkalmazandó beavatkozási protokollt, kitérve az áldozat, az elkövető, illetve csoportos elkövetők vonatkozásában tanúsítandó magatartásra. A második melléklet pedig ajánlásokat fogalmaz meg az iskola személyzete számára, és munkakörönként rendezi a felelősségi kérdéseket.

E körben meg kell említeni, hogy hivatalos honlapján az Oktatási Minisztérium a két definíciót egymás mellé állítva részletesen ismerteti a megfélemlítés és kibermegfélemlítés fogalmát,¹⁵⁶ illetve számos civil szervezet is végez hasonló tájékoztatási tevékenységet. Utóbbiak közül kiemelendő a bullismo.it weboldal, amely átfogóan és rendkívül szemléletesen mutatja be a megfélemlítés és kibermegfélemlítés jelenségét, külön kitérve az áldozatok számára rendelkezésre álló jogszabályi és más jellegű eszközökre is.

---

156 Az Oktatási Minisztérium megfélemlítésről és kibermegfélemlítésről szóló tájékoztatása elérhető: <https://www.miur.gov.it/bullismo-e-cyberbullismo> (Letöltve: 2022. június 30.)

4. A szolgáltatók és intézmények felelőssége

A szolgáltatók felelőssége kapcsán a korábban leírtakra kell visszautalnunk, illetve azokat érdemes röviden átszámélnunk. A 2017/71. tv. lehetőséget biztosít a kibermegfélémlítés áldozatai – illetve azok szülei – számára, hogy az online felületen közzétett sérelmes tartalmakat eltávolítsák, vagy más módon elérhetetlenné tegyék. A törvény a weboldal, illetve a közösségi média üzemeltetőjét kötelezi arra, hogy a beérkezett kérelem alapján távolítsa el vagy tegye hozzáférhetetlenné az érintett adatokat, amennyiben megalapozottnak tartja a kérelmet. Tehát a weboldal üzemeltetője, vagyis – a törvényi definíció értelmében – valamennyi internetes tartalmat kezelő szolgáltató, amelynek felületén kibermegfélémlítésnek minősülő magatartás tanúsítható, jogosult megállapítani, hogy a közzétett információ vagy vélemény cyberbullyingnak minősül-e. Ugyan a szolgáltatók tértelensége vagy az eltávolítás megtagadása esetén van lehetőség a Személyes Adatok Védelméért Felelős Hatóság eljárását kérni, és az annak végén meghozott határozat ellen bírósági jogorvoslatnak is helye van, de a weboldal üzemeltetőjének kiemelt szerepe megkérdőjelezhetetlen. Ezt a megoldást viszont sokan kritikával is illették, mondván, ilyen döntést nem biztos, hogy ezeknek a szolgáltatóknak a hatáskörébe kellene utalni. Ráadásul a 2017/71. tv. szerinti definíció nincs összhangban az uniós szabályozás fogalmaival.

Fontos kitérni az iskolák felelősségének kérdésére is. A 2017/71. tv. értelmében abban az esetben, ha bűncselekménynek nem minősülő cyberbullying-cselekményről szerez tudomást, az iskola igazgatója köteles az érintett kiskorúak szüleit, gyámját vagy a szülői felügyeletet gyakorló személyeket értesíteni, illetve egyidejűleg köteles megtenni a szükséges nevelési intézkedéseket.¹⁵⁷ Az oktatási intézmények ugyanis kötelesek – a *középiszkolai alapszabályról szóló 1998. évi 249. számú köztársasági elnöki rendelet*¹⁵⁸ által lefektetett előírásoknak megfelelő – szabályzatukban¹⁵⁹ a kibermegfélémlítésnek minősülő magatartásokkal szemben, az elkövetett cselekmények súlyával arányos fegyelmi szankciókat rögzíteni.¹⁶⁰ Az Oktatási Minisztérium 2021-es iránymutatásai alapján a szankciók elsődlegesen az okozott kár megtérítésére, illetve a sérelmes helyzet helyreállítására irányulnak, és alapvetően azt a funkciót kell hogy betöltsék, hogy az elkövető rádöbbenjen magatartásának súlyosságára. A megfélémlítés és kibermegfélémlítés elleni küzdelem szabályrendszerének részletes kidolgozásában, ideértve a szankciók

157 2017/71. tv. 5. § (1) bekezdés; Berlingò, 2018, 11. o.; Rospi, 2017, 471. o.

158 *Decreto del Presidente della Repubblica 24 giugno 1998, n. 249: Regolamento recante lo statuto delle studentesse e degli studenti della scuola secondaria* (a továbbiakban: 1998/249. elnöki rendelet)

159 1998/249. elnöki rendelet 4. §

160 2017/71. tv. 5. § (2) bekezdés

meghatározását is, az iskola autonómiája érvényesül, azt az igazgató a bullying és cyberbullying kapcsán referensnek kijelölt pedagógussal közösen jogosult megalkotni. Ezeket a fegyelmi intézkedéseket pedig az iskolatanács által is jóváhagyott iskolai szabályzat mellett a beiratkozás során a szülők és a gyermekek által is aláírandó, az iskola, a szülők és a diákok jogait és kötelezettségeit rögzítő felelősségi megállapodásban¹⁶¹ is fel kell tüntetni. Sőt mindezen információkat az iskola honlapján is közzé kell tenni. Ami a tanári kar tagjait, illetve a többi iskolai dolgozót illeti, valamennyien kötelesek minden megfélemlítési vagy kibermegfélemlítési incidenst, amelyről közvetlenül vagy közvetve tudomást szereztek, az igazgatónak, a referensnek vagy a zaklatási csoportnak bejelenteni, és kezdeményezni a közbeavatkozást. A megfélemlítés kapcsán referensnek kijelölt pedagógus együttműködik a tanári kar tagjaival, továbbképzéseket biztosít nekik, segíti az igazgatót a megelőzésre irányuló protokoll kialakításában, figyelemmel kíséri az esetek kezelését, és kapcsolatot ápol a területi és regionális szintű szervekkel.

Többen értékelték,¹⁶² hogy a 2017/71. tv. iskolák felelősségére vonatkozó rendelkezései összhangban vannak az olasz Polgári törvénykönyv¹⁶³ szabályaival. Utóbbi értelmében ugyanis az oktatók felelősek a tanítványaik által a felügyeletük alatti időszakban okozott kárért, hacsak nem tudják bizonyítani, hogy a cselekményt nem tudták volna megakadályozni.¹⁶⁴ Bár e szabályok inkább a megfélemlítés „hagyományos” változata kapcsán bírnak relevanciával, jól illeszkedik az igazgató értesítési és intézkedési, valamint a tanárok és más dolgozók – minisztériumi iránymutatásban foglalt – bejelentési kötelezettségéhez.

5. Összefoglalás

Elmondható, hogy a gyűlöletbeszéd és a kibermegfélemlítés, valamint az azok elleni fellépés kérdése egyaránt komoly aktualitással rendelkezik Olaszországban, hiszen mindkét jelenség kapcsán folyamatosan terítéken van – illetve volt az elmúlt években – a jogszabályi háttér módosítása, a kor kívánalmainak megfelelő aktualizálása. Illetőleg a koronavírus-járványnak köszönhetően az elmúlt időszakban jelentősen megnőtt az ilyen esetek száma. A pandémia és a járványkezelés kapcsán leginkább a polarizált közbeszéd eredményezte a gyűlöletbeszédnek tekinthető magatartások megnövekedését,

161 *Patto educativo di corresponsabilità*, lásd: 1998/249. elnöki rendelet 5-bis §

162 Benedetti, 2021, 171–172. o.; Bocchini–Montanari, 2018, 348. o.

163 *Codice civile* (a továbbiakban: olasz Ptk.)

164 Olasz Ptk. 2048. §

a kibermegfélemlítés jelenségének rohamos elterjedését pedig az segítette, hogy a különböző karanténintézkedéseknek köszönhetően az emberi interakciók jelentős része online térbe költözött.¹⁶⁵ Így akár mindkét jelenség kapcsán várható a jelenlegi szabályozást módosító, illetve kiegészítő törvény elfogadása. Gondolhatunk itt elsősorban a megfélemlítés jelenségének törvényi szintű meghatározására, de a gyűlöletbeszéd kapcsán is újra felmerülhet a nemi identitáson vagy szexuális irányultságon alapuló elkövetés kodifikálása. Még inkább megoldandó kérdést jelent a közösségi média és az online szolgáltatók felelősségének kérdésköre a gyűlöletbeszéd vonatkozásában. Érdekes, hogy míg a kibermegfélemlítés kapcsán a weboldalak üzemeltetőinek feladatát egyértelműen meghatározza a 2017/71. tv., a gyűlölködő megnyilvánulások esetén csak a vonatkozó uniós irányelv hívható le, amelynek bírósági gyakorlatában többféle megoldást is találunk. Ugyanakkor mindkét jelenség kapcsán újra és újra felmerül a szabad véleménynyilvánításhoz való jog korlátozhatóságának problematikája.

Mindezek alapján is kijelenthető, hogy bár figyelemre méltó és értékelendő a gyűlöletbeszéd és kiváltképp a kibermegfélemlítés törvényi szintű szabályozottsága Olaszországban, azonban akad még teendője a jogalkotónak.

---

165 Lásd: Santerini, 2021, 155. o.; D'Amico–Fiano, 2021. 134–135. o.; Racca 2018.; Cardinale, 2020.

Irodalomjegyzék

- ABBONDANTE, F. (2017) 'Il ruolo dei social network nella lotta all'hate speech: un'analisi comparata fra l'esperienza statunitense e quella europea', *Informatica e diritto*, 26(1–2), 41–68. o.
- BASILE, F. (2019) 'Ti odio, "in nome di Dio". L'incriminazione dell'odio e della discriminazione (in particolare, per motivi religiosi) nella legislazione italiana', *Diritto Penale e Uomo*, 2019/12, 1–13. o.
- BENEDETTI, A. M. (2021) 'Minori "buoni" e minori "cattivi" nella nuova disciplina sul cyberbullismo' in Bianca, M. (szerk.) *The best interest of the child*. Róma: Sapienza Università Editrice. 165–177. o.
- BERLINGÒ, V. (2018) 'Le politiche pubbliche di contrasto e prevenzione del (bullismo e del) cyberbullismo nell'ordinamento italiano: art. 31, comma 2, Cost. e "servizio scolastico di periferia"', *Forum di Quaderni Costituzionali*, 2018/3, 1–17. o.
- BIARELLA, L. (2019) *Codice Rosso: definizione, procedura, nuovi reati e aggravanti* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/leggi/2019/07/26/codice-rosso#tre> (Letöltve: 2022. június 30.)
- BOCCHINI, R., MONTANARI, M. (2018) 'Le nuove disposizioni a tutela dei minori per la prevenzione ed il contrasto del fenomeno del cyberbullismo', *Nuove leggi civili commentate*, 2018/2, 340–384. o.
- BUFFAGNI, E. (2022) *L'intimità digitale e le sue violazioni: il revenge porn* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2022/02/10/intimita-digitale-e-le-sue-violazioni-revenge-porn> (Letöltve: 2022. június 30.)
- CARDINALE, R. L. (2020) *Il cyberbullismo ai tempi del coronavirus* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2020/12/30/cyberbullismo-ai-tempi-del-coronavirus> (Letöltve: 2022. június 30.)
- CASSANI, C. (2018) 'Atti persecutori e recenti modifiche normative: spunti di riflessione', *Archivio penale*, 2018/1, 1–13. o.
- CASTELLANI, L. (2021) *E-hate speech e funzione dell'Internet Service Provider*. Verona: Università di Verona: Osservatorio Cybercrime. 1–26. o.
- COLANGELO, R. M. (2017) 'La legge sul cyberbullismo. Considerazioni informatico-giuridiche e comparatistiche', *Informatica e diritto*, 26(1–2), 397–418. o.
- CRISAFI, M. (2021) *Il reato di Stalking o atti persecutori* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/12949-il-reato-di-stalking.asp> (Letöltve: 2022. június 30.)
- D'AMICO, M., FIANO, N. (2021) 'La Costituzione non odia: sui limiti costituzionali ai discorsi di odio', in D'Amico, M., Brambilla, M., Crestani, V., Fiano N. (szerk.) *Il linguaggio dell'odio. Fra memoria e attualità*. Milánó, Franco Angeli. 125–141. o.

- DE SIMONE, G. (2013) 'Il delitto di atti persecutori (la struttura oggettiva della fattispecie)', *Archivio penale*, 2013/3, 1–52. o.
- DI TANO, F. (2017) 'Prospettive de iure condendo sulla responsabilizzazione dei content provider', *Informatica e diritto*, 26 (1–2) 113–126. o.
- DONATI, F. (2019) 'La tutela dei minori nella direttiva 2018/1808', 2019/1, *MediaLaws – Rivista di diritto dei media*, 60–72. o.
- EGRESI, K. (2013) *Az olasz alkotmány*. Budapest: Gondolat Kiadó
- EREMITA, A. R. (2018) 'Tutela del minore e cyberbullismo: Note a prima lettura della L. 71/2017.', *La Nuova Procedura Civile*, 2018/3, 1–14. o.
- FALLETTA, P. (2020) 'Controlli e responsabilità dei social network sui discorsi d'odio online', *MediaLaws – Rivista di diritto dei media*, 2020/1, 146–158. o.
- FIERIMONTE, E. (2022) *Cyberbullismo e social network* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/44203-cyberbullismo-e-social-network.asp#par5> (Letöltve: 2022. június 30.)
- FOCAROLI, R. (2020) *Legge contro il cyberbullismo: una speranza rimasta tale* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/40554-legge-contro-il-cyberbullismo-una-speranza-rimasta-tale.asp> (Letöltve: 2022. június 30.)
- FOLIGNO, E. (2016) *Le prove dello stalking* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/19706-stalking-aspetti-psicologici-e-prove.asp> (Letöltve: 2022. június 30.)
- GIORDANO, A. (2019) *Cyberbullismo: profili normativi e giurisprudenziali* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/33438-cyberbullismo-profilo-normativi-e-giurisprudenziali.asp#par2> (Letöltve: 2022. június 30.)
- GRANDI, C. (2017) 'Le conseguenze penalistiche delle condotte di cyberbullismo. Un'analisi de jure condito', *Annali online della Didattica e della Formazione Docente*, 9(13), 40–58. o.
- GUERINI, T. (2012) 'Il delitto di atti persecutori. Tra carenza di determinatezza e marketing penale', *Studi e materiali di diritto penale*, 5(2), 17–46. o.
- LEONI, A. (2016) *L'evoluzione del contrasto all'hate speech tra online ed offline*. Róma: LUISS Guido Carli
- LIBERALI, B. (2015) 'L'educazione e la prospettiva del "rispetto dei generi" quale strumento per contrastare la violenza e il bullismo', *Osservatorio Costituzionale*, 2015/3, 1–30. o.
- MANNA, M. (2020) *Facebook vs. CasaPound: the deactivation of CasaPound's page and account is unlawful* [Online]. Elérhető: <https://www.martinimanna.com/blog/facebook-vs-casapound-the-deactivation-of-casapounds-page-and-account-is-unlawful> (Letöltve: 2022. június 30.)

- MARSOCCI, P. (2021) 'Discorsi d'odio online e tutela costituzionale dei minori' in Bianca, M. (szerk.) *The best interest of the child*. Róma: Sapienza Università Editrice. 215–230. o.
- MARTORANA, M., SICHİ, Z. (2021) *Cyberbullismo: cosa succede se mio figlio ne è vittima? Quali tutele?* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2021/03/30/cyberbullismo-cosa-succede-se-mio-figlio-ne-e-vittima-quali-tutele> (Letöltve: 2022. június 30.)
- MARTORANA, M., SICHİ, Z. (2022) *Il Metaverso e il reato di molestie sessuali nella realtà virtuale* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2022/02/23/il-metaverso-e-il-reato-di-molestie-sessuali-nella-realta-virtuale> (Letöltve: 2022. június 30.)
- MORELLI, C. (2017) *Cyberbullismo: provider fuori dal raggio d'azione della legge* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2017/05/23/cyberbullismo> (Letöltve: 2022. június 30.)
- MOTTA, M. B. (2020a) *Cyberbullismo: la guida completa* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/guide/cyberbullismo> (Letöltve: 2022. június 30.)
- MOTTA, M. B. (2020b) *Il bullismo* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/guide/bullismo> (Letöltve: 2022. június 30.)
- NARDI, V. (2019) 'I discorsi d'odio nell'era digitale: Quale ruolo per l'internet service', *Diritto Penale Contemporaneo*, 2019/2, 268–288. o.
- OCCHIPINTI, S. (2020) *Legge sull'omotransfobia: il testo approvato alla Camera* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/leggi/2020/11/05/legge-sull-omotransfobia-il-testo-approvato-alla-camera> (Letöltve: 2022. június 30.)
- PANATTONI, B (2020) 'I riflessi penali del perdurare nel tempo dei contenuti illeciti nel cyberspace', *Sistema Penale*, 2020/5, 303–324. o.
- PULITANÒ, D. (2015) 'Di fronte al negazionismo e al discorso d'odio', *Diritto Penale Contemporaneo*, 2015/4, 325–332. o.
- PULITANÒ, D. (2019) 'Legge penale, fascismo, pensiero ostile', *MediaLaws – Rivista di diritto dei media*, 2019/1, 12–24. o.
- RACCA, A. (2018) *Previsioni di contrasto ai fenomeni di cyber-bullismo nella L. 71/2017* [Online]. Elérhető: <https://www.dirittopenaleglobalizzazione.it/previsioni-contrasto-ai-fenomeni-cyber-bullismo-nella-l-712017-gazz-uff-n-127-del-03062017/> (Letöltve: 2022. június 30.)
- RICOTTA, F. (2017) *Cyberbullismo: riflessioni critiche sulla nuova legge* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/news/2016/10/12/cyberbullismo> (Letöltve: 2022. június 30.)
- ROSATO, A. S. S. (2016) 'Osservazioni critiche sul nuovo "reato" di negazionismo', *Diritto Penale Contemporaneo*, 2016/3. 280–312. o.

- ROSPI, M. (2017) 'Social media, minori e cyberbullismo: lo status quo della legislazione nazionale ed euromunitaria', *Informatica e diritto*, 26(1–2), 453–482. o.
- RUSO, P. (2022) *Un Fondo per combattere il cyberbullismo nella Legge di Bilancio* [Online]. Elérhető: <https://www.altalex.com/documents/2022/01/05/un-fondo-per-combattere-il-cyberbullismo-nella-legge-di-bilancio> (Letöltve: 2022. június 30.)
- SANTERINI, M. (2021) 'Pregiudizio antisemita e propaganda online' in D'Amico, M., Brambilla, M., Crestani, V., Fiano N. (szerk.) *Il linguaggio dell'odio. Fra memoria e attualità*. Milánó: Franco Angeli. 143–158. o.
- SENO, M. A. (2017) 'Un primo commento alla legge sul cyberbullismo', *MediaLaws – Rivista di diritto dei media*, 2017/1, 174–177. o.
- SORRENTINO, A., Baldry, A. C., Cacace, S. (2018) 'Cyberbullying in Italy', in Baldry, A. C., Blaya, C., (szerk.) *International Perspectives on Cyberbullying. Prevalence, Risk Factors and Interventions*. London: Palgrave Macmillan. 231–249. o.
- VALLINI, A. (2020) 'Criminalizzare l'hate speech', *Studi sulla questione criminale*, 15(1) 33–64. o.
- VENANZONI, A. (2019) *Pluralismo politico e valore di spazio di dibattito pubblico della piattaforma social Facebook: la vicenda Casapound* [Online]. Elérhető: <https://dirittodiinternet.it/pluralismo-politico-valore-spazio-dibattito-pubblico-della-piattaforma-social-facebook-la-vicenda-casapound-tribunale-civile-roma-sezione-specializzata-materia-dimpresa-ord/> (Letöltve: 2022. június 30.)
- VILLAFRATE, A. (2022) *Il cyberbullismo* [Online]. Elérhető: <https://www.studiocataldi.it/articoli/32450-cyberbullismo.asp> (Letöltve: 2022. június 30.)
- ZICCARDI, G. (2021) 'Le espressioni d'odio sulle piattaforme digitali: alcune considerazioni informatico-giuridiche' in D'Amico, M., Brambilla, M., Crestani, V., Fiano N. (szerk.) *Il linguaggio dell'odio. Fra memoria e attualità*. Milánó: Franco Angeli. 159–182. o.